עשה[א] והוה ליה [א] יום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ביום טוב הוא דאסיר הא בחול שפיר דמי מ"ט אמר רב[ב] כשם [ג] שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו [ג] כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת ואמרה תורה [א] בשעת ביעורה תיהני ממנה היכן אמרה תורה מדרב נחמן [ד] דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא [א] ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי [ה] [ב] בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך ואיבעית אימא מדרבי אבהו דאמר [ו] רבי אבהו א"ר יוחנן [ב] ולא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאת ואימא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של קדש שנטמא לאו קל וחומר הוא [ז] מה מעשר הקל אמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא קדש חמור לא כ"ש א"ה תרומה נמי לימא ק"ו הוא הא כתיב ממנו ומה ראית מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן סימן פנ"ק עכ"ם פיגול נותר קרבן מעילה וכרת אסור[ג] לאונן אדרבה תרומה לא ממעיטנא שכן מחפ"ז סימן מיתה חומש ואין

רש"י

עשה הוא. דמשמע שבות בו: ואין עשה. דבאש תשרופו דוחה יו"ט דהוא לא תעשה ועשה. ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת היא הואיל והבערת שאר קדשים שאין נהנין מהן אסרין גם זו לא יצא מן הכלל[ה]: הא בחול שפיר דמי. לאיתהנויי מינה: מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת. דדמיא לקדש ועוד משום תקלה: לא בערתי ממנו. במעשר שני כתיב: בטמא. בין שאני טמא בין שהוא טמא: קדש לא ממעיטנא. מהך חומרא: שכן. יש בו חומרי פנקעכ"ם ורא"י גם לזו חייבין עליו משום פיגול שחטו על מנת לאכול חוץ לזמנו ואכל אפילו בזמנו[ו]. ומשום נותר חוץ לזמנו ממש ולא חשב מתחלה. וקרוי קרבן ויש בו מעילה ואף על גב שקדש (הנותר[ח]) לאכילת כהנים אין בהן מעילה מ"מ תורת מעילה שייכא ביה אם קדשי קדשים הן יש בהן מעילה לפני זריקה לכל הנהנה מהן ואם קדשים קלים הן יש מעילה באימוריהן לאחר זריקת דמים[ט] לאפוקי תרומה דלית בה כלל: וכרת. לאוכלה בטומאת הגוף ותרומה במיתה בידי שמים ימיו נקצרים אבל אינו הולך ערירי: אסור לאונן. ק"ו ממעשר אבל תרומה מותרת לאונן ביבמות בפרק הערל (דף ע:) זר זר[י] ב' פעמים זרות אמרתי לך ולא אנינות. אונן כל זמן שלא נקבר מתו[יא]: מחפ"ז. מיתה בידי שמים לזר האוכלה או כהן טמא. וחומש לזר האוכלה בשוגג דכתיב (ויקרא כב) כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו אבל קדש משעה שיש היתר לכהנים כתרומה ויצא מידי מעילה שוב אין חומש בשגגת אכילתו. ויש דמוקמי לה בחומשין דחומשא ולא נהירא דהא רבינן ביה חומש דחומש בהקדש בפרק הזהב (בבא מציעא דף נד:): ואין

תוספות

בק"ו דהא בלאו ק"ו נמי אתיא דאתי עשה ודחי לא תעשה ורב אשי הוא דמשני דיו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה וקשה לר"י דבפ"ק דמילה (דף ח: ושם) משמע דאית ליה לרבא דיו"ט עשה ולא תעשה הוא גבי אפר כירה דפריך סוף סוף יו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דכיסוי דוחה לא תעשה ועשה אלא אמר רבא כו' ודוחק למימר דהש"ס ניחא ליה למיפרך דיו"ט עשה ולא תעשה הוא דקי"ל כרב אשי אבל רבא אע"ג דלית ליה ליו"ט[ו] עשה ולא תעשה מ"מ אין כיסוי דוחה יו"ט מלנדו ור"י מפרש דאתיא בק"ו מנדרים ונדבות דלדחו יו"ט אף על גב שלא נכרתו עליהם י"ג בריתות[ק] מילה לכ"ש וקסבר רבא דקריבין ביו"ט וליכא למיפרך מה לנדרים ונדבות שכן לצורך גבוה כדפריך בפ' ר' אליעזר דמילה (לקמן קלא:) מה לעומר ושתי הלחם שכן לצורך גבוה דהא לאו חובה נינהו ואפילו חטאות ואשמות לא מיקרו צורך גבוה כיון דאי לא חטא לא בעי לאייתינהו ואית ליה לרבא א)[ז] דיום טוב עשה ולא תעשה כדמוכח במילה להכי איצטריך ק"ו דאי לאו ק"ו לא הוה צריך קרא למיסר ורבא לא קאי אשריפת קדשים אלא הש"ס מייתי משום דמינה נמי שמעינן דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט:

ה"ל יו"ט עשה כו'. וא"ת הך אמוראי דלעיל דסברי דיו"ט לא תעשה גרידא נילף מהכא דלא דחי עשה את ל"ת וכי האי גוונא פריך בפ"ק דיבמות (דף ו.) ושמא מיכן[ל] לא נילף לפי שיכול לעשות אחר יו"ט [ת"י]:

הא בחול שפיר דמי מ"ט כו'. תימה מהיכא תיתי לתרומה טמאה אסורה בהנאה דבעי מ"ט אי ממעשר הקל כדמשמע בסמוך איכא למיפרך מה למעשר שכן הד"ס ט"ב[מ] כדפריך בהערל (יבמות דף עד:) וליכא למימר דהוה אסרינן ליה משום דאיקרי קדש דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן את הקדש או משום דהוקשה לקדשים כדאמר במעילה בפרק הנהנה (דף יט.) דקדש אקשי רחמנא לתרומה וקדש גופיה אסור בהנאה כשניטמא אפילו אותו קדש שהיה מותר בהנאה קודם כמו שלמים נפקא לן שפיר מק"ו דמעשר או מהיקשא דמעשר כדאמר בפרק כל שעה (פסחים דף כד.) דא"כ מאי פריך ומה ראית ואימא ממנו אתא למעוטי קדש ולא תרומה ואם נמעט קדש מהיכא תיתי איסור תרומה[נ] וי"ל דהוה גמרינן תרומה מדאיתקש לבכורים ובכורים למעשר כדאמרינן בהערל (יבמות דף עג:) ולקמן לא סמיך אק"ו אלא אהיקשא סמיך ומיהו קדש אתי שפיר בק"ו ממעשר כדאמרי' בפ' כל שעה (פסחים דף כד.) וליכא למיפרך שכן הד"ס ט"ב דכולהו איתנהו בקדש בר מודוי ואור"ת דמודוי לא שייך למיפרך דלא שייך וידוי גבי קדש אבל בתרומה שייך דהא אגב מעשר מתודה נמי אתרומה כדאמר[ס] וגם נתתיו ללוי זו תרומה ואין לה וידוי בפני עצמה ° וא"ת אכתי היכי יליף בק"ו קדש ממעשר הא איכא למיפרך מה למעשר שכן טעון כסף צורה כדפריך בפרק בתרא דמכות (דף יז:) ואור"י דלא שייך האי פירכא אלא דוקא גבי חוץ לחומה כדהתם דבעי למילף דאוכל תודה או שלמים חוץ לחומה לוקה ממעשר ואם תאמר הכא אסרינן הסקה והדלקה באיסורי הנאה וערלה דאסורה בהנאה[ע] ושרי ליהנות בשעת ביעור כדאמר בפרק כל שעה (פסחים כו:) ולא משכח התם עליה לרבנן דאסורים אלא בשריפה וצריך לדחות[פ] ולומר דשמן ובשר ותבואה חשיבי בעין טפי בשעת היסק מעצים: **כך** אתה מצווה לשרוף את התרומה. פי' בקונטרס משום דלא ליתי בה לידי תקלה לפי טעם זה נראה דלאו דוקא שריפה אלא ה"ה שאר ביעור וכן פירש בהדיא באלו עוברין[צ] ול"נ דבסוף תמורה (דף לג:) קתני תרומה טמאה בהדי הנשרפין וקתני התם הנשרפין לא יקברו על כן נראה דשריפה דוקא משום דדמיא לקדש ° ומדרבנן א"נ מדאורייתא מדאיקרי קדש[ק] ואם תאמר דאמר בספ"ק דפסחים (דף כ:) גבי תרומה טמאה שתעשה זילוף הא תנן בתמורה הראוי לקבורה קבורה פירוש כגון משקין ויש לומר דלא קאי אלא אערלה וכלאי הכרם ולא אתרומה דשריא בהנאה[ר]: **אחת** תרומה טמאה ואחת תרומה טהורה. ואף על גב דדריש רבי אליעזר (בכורות דף לד. ושם) אחת תרומה טהורה ואחת תלויה יניחנה במקום המוצנע ולא במקום התורפה דאסור לגרום לה טומאה התם דריש משמרת תרומותי משמע שתי תרומות צריכות שימור דהיינו טהורה ותלויה והכא דריש מלך: **שכן** פנקעב"ם. תימה דמאי לאתשובי נמי דחמירי קדשים מתרומה בהא העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל[ש] בקדשים[ת]: **פגול.** היינו חישב לאוכלו חוץ למקומו ובכלל זה הוי אוכל חוץ לחומה דלוקה בקדשים ונותר היינו חישב לאוכלו חוץ לזמנו והוי נותר בכלל זה והוי האי פיגול ונותר כי ההוא דאם עון פיגול הוא הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון נותר כו' (פסחים דף טז:) ולא כמו פיגול שבכל הש"ס דקרי פיגול דחישב לאוכלו חוץ לזמנו דהיינו נותר דהכא: **כרת.** שאינו מגיע לששים שנה שהוא מיתת כל אדם כדמשמע בשילהי מ"ק (דף כח. ושם) דאמר התם רב יוסף כי הוה בר שיתין שנין עבד יומא טבא לרבנן אמר השתא נפקי לי מכרת א"ל אביי נהי דנפק מר מכרת דשני מכרת דיומי מי נפק מר פירוש כדאמר התם מת ביום א' מיתה של זעם שנים מיתה של בהלה שלשה מיתה של כרת ומיתה בידי שמים אין לה זמן קבוע אלא שמת בשביל עון זה ואפי' אין בידו עון אחר ואפי' למ"ד (לקמן דף נה:) יש מיתה בלא חטא בשביל עון זה יקצרו ימיו ומיהו בירושל'[יט] קאמר דכרת אינו מגיע לחמשים ומפיק לה מאל תכריתו את שבט הקהתי וגו' וזאת עשו להם וחיו[כ] פי' אמרה תורה עשו להם תקנה שלא ימותו בעבודתן קודם חמשים וכתיב אל תכריתו משמע כרת היינו שמת קודם חמישים ומיתה האמורה בתורה דקאמר התם היינו[מ] שמת עד ששים[נ] דכתיב [כא] במדבר הזה יתמו ושם ימותו ולא נגזרה גזירה אלא על בני עשרים שימותו קודם ארבעים[ס] וקרי לה מיתה אבל זרעו אומר ריב"א דאין בכרת[ע] אלא בהנהו דכתיב בהו ערירי ואין נראה לר"ת דהא בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נה.) קאמר ערירי דכתב רחמנא גבי דודתו למה לי לכדרבא כו' ואי אין זרעו נכרת אלא דוקא בהנהו דכתיב ערירי ב) מאי קבעי[פ] והא דלא קאמר במועד קטן (דף כח. ושם) נהי דנפק מר מכרת דשני מי נפק מר התם מיירי כשאין לו בנים קטנים ודוקא קטנים נענשים בעון אביהם ולא גדולים כדמשמע בפירקין (דף לב:) ומיהו קשה דבתורת כהנים[כב] ממעט אשת אח מן האם מכרת מדכתיב אשת אחיו נדה היא[כג] מה נדה יש לה היתר אף אשת אח דיש לה היתר דהיינו מן האב דשריא כשאין לה[צ] בנים ובכולי הש"ס משמע דיש בה כרת כמו בשאר עריות דהא מני לה גבי חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן[כד] ולפירוש ריב"א אתי שפיר דמצינן למימר דממעט לה מערירי ואין להאריך [וע"ע תוספות יבמות ג. ד"ה אשת]:

תתן

עין משפט נר מצוה

פא א ב מיי' פ"ב מהל' תרומות הי"ד ופי"א ה"א טוש"ע יו"ד סימן שלא סי"ט בהג"ה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא בחול וכו' וא"ת אכתי היכי יליף בק"ו. עיין זבחים קא ע"א תוס' ד"ה ומה מעשר: שם ד"ה כך אתה מצווה וכו' ומדרבנן אי נמי מדאורייתא מדאיקרי קדש. עיין פסחים פב ע"ב תוס' ד"ה אבל נטמא ול"ע:

רבינו חננאל

שלך תהא להסקה תחת תבשילך להנות ממנה ור' יוחנן אמר מהכא לא בערתי ממנו בטמא (מן המעשר) ממנו אינו מבעיר בטמא אבל מבעיר בשמן תרומה שנטמאה: ואקשינן אמאי קא מרבית תרומה להנאה תרבה קודש שנטמא שמותר להנות ממנו ודחי' (קאי') ק"ו הוא ומה מעשר הקל (יום) [אם] נטמא אסור בהנא' קדש החמור לא כ"ש. אי הכי תרומה נמי נימא ק"ו ותהיה אסורה בהנאה ודחי הא כתיב במעשר ממנו מכלל שיש אחד שמותר בהנאה כו'. ומייתינן בק"ו הקדש שכן חומר מן התרומה כי הקדש יש בו חומרא שנעשה פיגול ונותר כי בשר הוא וקבוע לו זמן לאכילתו ואם עבר [הזמן] נעשה נותר והאוכל קודש וטומאתו עליו חייב כרת והנהנה מן הקדש מביא קרבן

רב נסים גאון

שלא בזמנה יו"ט אינה דוחה אלא בזמנה ואמרי' (שם דף קלג) מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה (שמות יב) לא תותירו ממנו עד בוקר וכו'. והכין כתב אדוננו האיי גאון בפירושיה מילה אינה דוחה יו"ט אלא בזמנה ומי שעבר שמיני שלו אינו נימול ביו"ט ותנן (שבת דף קלז) קטן נימול לח' לט' לי' לי"א לי"ב ותני בה יו"ט אחר שבת נימול לי"א ואפי' י"ט שני אינה דוחה דקתני ב' ימים טובים של ראש השנה נימול לי"ב מנהני מילי ושמעתא דעיקר דילה בגמ' דכיצד צולין (פסחים דף פג) דתנן העצמות והגידים והנותר כו' שאין דוחה לא את השבת ולא את יו"ט ואיתמרו בה הני ד' טעמי וקאמר רבה מילה הבאה שלא בזמנה לא דחיא יו"ט מק"ו והיכי דאמי מה עצמות וגידים ונותר דפסח לא דחו ועולת חול לא דחיא יו"ט מילה שלא בזמנה לא כל שכן. ושמעתי בה פירוש אחר בפנים אחרות והכין איתמר לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה בק"ו הראה כי המילה שלא בזמנה ביו"ט הייתי סבור שהיא מותרת מק"ו והיה לי לומר (א"כ) [דמה] עשיית אוכל נפש שהוא רשות כגון שחיטה ובישול ואפייה פטריה רחמנא עשייתו ביו"ט מילה שלא בזמנה שהיא מצוה לא כל שכן שתעשה ביו"ט לפיכך הוצרך לבדו להודיענו כי אוכל נפש לבדו מותר לעשותו ביו"ט ולא מילה שלא בזמנה ונדחה מה שהייתי סבור מק"ו בזה המיעוט שמיעט בו הכתוב דהיינו לבדו ולולי הוא היה עולה על דעתנו כי מילה שלא בזמנה ביום טוב מותרת מקל וחומר:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [מילה ח:], ב) עיין ויקרא ז יט, ג) תמורה לג:, ד) בכורות לד. ע"ש יבמות דף עד. ע"ש, ה) [יבמות סס. ולקמן כו.], ו) יבמות עג:, ז) [פסחים כד.], ח) עיין תוס' לעיל כד: ד"ה לפי, ט) מעילה ח., י) ויקרא כב, יא) זבחים ק:, יב) כמו מילה לקמן קלב רע"א, יג) [במעשר שני פ"ה מ"י], יד) עיין תוס' פסחים כב. ד"ה מנין, טו) פסחים מו. ד"ה כיצד, טז) עיין קידושין סט סע"ב, יז) [ועי' תוספות פסחים כ: ד"ה לאוי], יח) יבמות עד:, יט) פרק ג דבכורים ה"א, כ) במדבר ד יח-יט, כא) במדבר יד לה, כב) קדושים פי"ב ה"ח, כג) ויקרא כ כא, כד) יבמות דף ב., כה) לקמן דף קלג., כו) יבמות ח ע"א.

תוספות ישנים

א) וע"כ אית ליה לרבא דיו"ט עשה ול"ת הוא דאי לא הוי אלא ל"ת גרידא אמאי מוקי קרא אמילתא דליכא ק"ו ולוקמא בנותר או בשאר דליכא ק"ו. ומיהו ק"ו אכולהו ק"ו איכא למיפרך שכן נוהגים בנשים כבאנשים תאמר במילה שאינה נוהגת כ"א באנשים וליכא למימר עולת ראייה תוכיח דקריבה לב"ה ביו"ט. וא"ת בפרק ר' אליעזר דמילה (כה) דבעי למילף מילה שלא בזמנה דלא דחי יו"ט לחזקיה מנותר ולאביי מעולת שבת והיכא בעי למילף הא במילה איכא ק"ו:

ב) אע"ג דהוקשו כל עריות זה לזה [כו] דילמא קרא אתא לאשווינהו ב' כתובים הבאים כאחד:

תורה אור השלם

א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק עוֹלָם: [במדבר יח, ח]

ב) לֹא אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: [דברים כו, יד]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] בכת"י נוסף הוא (וכ"ה ברש"י ובחי' הר"ן ולקמן דף קלג ע"א): ב] בדפוס שונצינו רב' ובר"ח ורשב"א וכת"י רבא וז"ל הרשב"א לא ידעתי מה היתה תשובתו של רבא בהא דלא הול"ל אלא משום דרב נחמן א"נ משום דרבי אבהו וצ"ע, ועיין שפ"א דצ"ל ואמר רב ומהקושי' היא ובתי' הגמ' צ"ל אמרה תורה בלא וי"ו: ג] צ"ל כרת ואסור לאונן וכן איתא ביבמות וכן גירסת התוס' כאן (דבש תמר): ד] בכת"י ואפי' אכל בזמנו: ה] צ"ל הניתר (גליון) כ"ה בדפו"': ו] צ"ל דיו"ט (חכ"מ): ז] כאן קאי התוס' ישנים ובדפוסים הקודמים מצויין לעיל בתחלת העמוד לפני "דאית ליה לרבא": ח] בכת"י מכאן: ט] סימן הבאת מקום וידוי אסור לאונן האוכלו בטומאה לוקה וחייב בביעור, מהרש"ל: י] נדצ"ל בתרומה: כ] צ"ל וצריך לדחוק (ב"ש, וכ"ה בתוס' הרא"ש): ל] [ביבמות עג: ד"ה שכן וכו' כתבו בפשיטות מחוסר כפורים לא חשיב משום דמהאי טעמא גופא נפקא לן וכו'] (גליון): מ] צ"ל קאמר התם דהיינו (רש"ש): נ] קודם ששים (מהר"ם): ס] ס"א קודם ששים (מהר"ם, חכ"מ) ולשון תוס' הרא"ש קודם ארבעים שנה שהלכו במדבר: ע] ס"א נכרת (חכ"מ): פ] עי' תוס' יבמות נה ע"א ד"ה דכתב דאף להריב"א אתי שפיר קושית הגמרא שם: צ] צ"ל לו (רש"ש) וכ"ה בתו"כ שם: ק] ומיהו אכולהו עד וא"ת קאי על פי' הר"ח ופי' הר"י, (מהר"ם בנעט). ועיין תוס' הרא"ש:

תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תלמוד בבלי עמוד מס 61 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה א' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסג סעיף ב:
סג ב מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ב' סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' רס סעיף א:
סד ג מיי' פ"ג מהלכו' ציצית הלכה ז סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' יח סעיף ב:
סה ד מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ג:

גמרא

ואין לה פדיון ואסורה לזרים הנך נפישן ואיבעית אימא קדש חמור שכן ענוש כרת (א) רב נחמן בר יצחק אמר אמר קרא (א) תתן לו לו ולא לאורו מכלל דבת אורו הוא: רבי ישמעאל אומר כו': מאי טעמא אמר (א) רבא מתוך שריחו רע גזרה שמא יניחנה ויצא אמר ליה אביי ויצא אמר ליה שאני אומר א הדלקת נר בשבת חובה דאמר רב נחמן בר רב זבדא ואמרי לה אמר רב נחמן בר רבא אמר רב הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר ב מצוה מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי ע"ש מביאים לו עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין[א] ◦ ודומה למלאך ה' צבאות והיו תלמידיו מחבין ממנו כנפי כסותן אמר להן בני לא כך שניתי לכם ג סדין בציצית בית שמאי פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כדברי בית הלל ואינהו ג סברי גזירה משום כסות לילה: ב) ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה מאי ותזנח משלום נפשי אמר ר' אבהו זו הדלקת נר בשבת נשיתי טובה אמר רבי ירמיה זו בית המרחץ (ג) (אמר רבי יוחנן[ב]) זו רחיצת ידים ורגלים בחמין ר' יצחק נפחא אמר זו מטה נאה וכלים נאים שעליה ר' אבא אמר זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים: ת"ר איזה עשיר כל שיש לו נחת רוח בעשרו דברי רבי מאיר: סימן[ג] מ"ט ק"ס: רבי טרפון אומר כל שיש לו ק' כרמים ומאה שדות וק' עבדים שעובדין בהן רבי עקיבא אומר כל שיש לו אשה נאה במעשים רבי יוסי אומר כל שיש לו בית הכסא סמוך לשולחנו ג תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר ד אין מדליקין בצרי מאי טעמא אמר רבה מתוך שריחו נודף גזרה שמא יתפשק ממנו אמר ליה אביי לימא

רש"י

ואין לה פדיון. להוציאה לחולין. אבל קדש יש קדש שנפדה כגון שהומם לפני שחיטה: ואסורה לזרים. לעולם. אבל קדש יש קדש שמותר לזרים לאכול זריקה כגון מעשר בהמה ותודה ושלמים: הנך נפישן. בשס[ד]: כרת. עדיפא דאית בה תרי ◦ חומרי ימיו נכרתין והולך ערירי: ראשית דגנך תתן לו ולא לאורו. מכאן שאין תורמין מן הטמא על הטהור[ד] דכתיב תתן לו דבר הראוי לו לאכול ולא לתת לאורו להסיק ומדאיצטריך למעוטי מכלל דבת אורו היא להסקה: ויצא. מאי איכפת לן: חובה. כבוד שבת הוא שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא בפרק בתרא דיומא (דף עה:): רחיצת ידים ורגלים ערבית. ליל שבת[ה]: בסדינין המצוייצין. סדינים של פשתן ובהן ציצית של תכלת כלאים אלא שמותר מן התורה דדרשינן סמוכין לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך (מנחות פ"ד לט.): מחבין ממנו כנפי כסותן. שהיו להם סדינים שאינן מצויצין: בית שמאי פוטרין. ואף על גב דציצית חובה הוא בכל טליתות שיש לו לאדם ואפילו מונחים בקופסא[ה] הני דפשתן פטורין משום דכלאים לא שרא רחמנא דלא דרשי סמוכין: וב"ה מחייבין. דדרשי סמוכין: ואינהו סברי. [תלמידיו] שהיו אוסרין סבור[ו] נהי דהלכה כב"ה וחייבין מדאורייתא מיהו [רבנן] גזור בהו משום כסות לילה שמא יהא לו כסות שמיוחד ללילות ויטיל בו ציצית ונמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה דכסות לילה לא מיחייב בציצית דכתיב[ז] וראיתם אותו[ז] וביבמות[ח] פרכינן וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה לפטור את החייב ומשני שב ואל תעשה שאני: הדלקת נר בשבת. שלא היה לו ממה להדליק ובמקום שאין נר אין שלום שהולך ונכשל (ג) והולך באפילה: איזהו עשיר. נפקא מיניה למטרת להדורי אמילתא: נחת רוח בעשרו. שמח בחלקו[ט] אם מעט אם רב: שעובדין בהן. בשדות עבודה הצריכה להם: שמא יתפשק ממנו. ותניא בתוספתא[י] הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר והמסתפק חייב משום מכבה במסכת ביצה בגמרא דיום טוב (דף כב.): שהוא

תוספות

תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא. ואם תאמר מידי ולא לאורו כתיב אימא תתן לו ולא דבר שאין ראוי לו כלל וי"ל דאם כן לא לכתוב אלא תתן דאין נתינה פחות משוה פרוטה ◦ מדכתיב לו משמע לו ולא לאורו:

הדלקת נר בשבת חובה. פי' במקום סעודה דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג אבל מהדלקת נר גופיה לא הוה פריך אביי דפשיטא דחובה היא דהתנן (לקמן דף לא:) על ג' עבירות נשים כו' על שאינן זהירות בהדלקת הנר: חובה. לגבי רחיצת ידים (ד) בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כל כך מצוה ומים אחרונים קרי ליה חובה[כ] משום סכנה דמלח סדומית שמסמא העינים[ל] ותמירי טפי מן הראשוני' ויש שרוצים לומר דאין לברך אהדלקת נר מדקרי ליה חובה כדאמרינן (חולין קה.) מים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה ואומר ר"ת לשיבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוי אלא להצלה בעלמא אבל הדלקת נר היא חובה של מצות עונג שבת וכמה חובו' הן דטעונין ברכה ומה שאומר טעם אחר שלא לברך משום שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צרי' לכבותה ולחזור ולהדליקה ולא להדליק אחרת אין נראה דהא גבי כיסוי הדם (שם פז.) אם כסהו הרוח פטור מלכסותו אע"פ כשמכסה צריך לברך וכן נולד מהול איכא למ"ד[מ] דאין צריך להטיף ממנו דם ברית וכשמל תניא בשילהי פר' ר' אליעזר דמילה (לקמן דף קלז:) המל אומר כו' ובסדר רב עמרם יש המדליק נר בשבת מברך אשר קדשנו כו' ועוד נראה לר"ת שאם היה הנר מודלק ועומד שצריך לכבות ולחזור ולהדליק כדאמר ליה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר (לעיל דף כג:):

[ו]מתוך שריחו רע. ואף על גב דנפט נמי ריחו רע כדאמר בפ"ק (דף יב:) הא במשחא והא בדנפטא ובפרק אמר להם הממונה (יומא דף לט.) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך אין ריחו רע כמו עטרן:

סדין בציצית ב"ש פוטרין. פירש בקונטרס ב"ש לא דרשי סמוכין והא דלא קאמר אוסרין משום דסברי בעלמא כלי קופסא חייבין בציצית[פ] והכא פטירי ולא שייך למיתני בהו אוסרין ובסיפא דהך ברייתא קתני בפ' התכלת (מנחות דף מ.) א"ר אליעזר[צ] כל המטיל תכלת בסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין אמר ר' אם כן למה אסרוה פי' א"כ[ק] (כל אותן) שמתמיהין עליו למה עושין כן כיון דהלכה כב"ה ומשני גזרה שמא יקרע סדינו כו' ועוד מתרץ גזרה משום כסות לילה ופירש"י בתשובה אחת שלא גזרו אלא על התכלת אבל במינו חייב והא דא"ל[ר] מלאכא לרב קטינא סדינא בקייטא סרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה היינו ציצית מן המובחר מה תהא עליה אבל ציצית במינו היה עושה ובשמעתין נמי היה להם ציצית של מינו והיו מחביאים מר' יהודה לפי שהיה מחייב לעשות תכלת והיה סבור שעושין כב"ש מדאורייתא ואינהו סבור אפי' לב"ה אסור מדרבנן משום כסות לילה וקשה לר"י דבפרק התכלת (שם דף מא.) מהדר לאתויי לציצית חובת טלית הוא או חובת גברא הוא מחסידים הראשונים משארגו בגד ג' היו מטילין בו ציצית ודחי לה ואמאי לא מייתי מהכא דלא קתני אוסרין ועוד דבה"ג פוסק דחובת גברא הוא מדמברכינן להתעטף בציצית ועוד דאמרינן בפ"ק דיבמות (ד' ד.) גבי כלאים בציצית דאפילו מאן דלא דריש סמוכין בעלמא במשנה תורה דריש ואיך יתכן לומר דב"ש לא דרשי סמוכין ועוד[ש] דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בששה דברים וחשיב הך בהדייהו ועוד אמאי נקט סדין בציצית הוה ליה למנקט כלאים בציצית ונראה לר"ת דכ"ע דרשי סמוכין וב"ש פטרי מדרבנן משום כסות לילה או משום שמא יקרע ופטרי אפילו ממינו מדקתני סדין בציצית ולא קתני סדין בתכלת כדאמר ר' אליעזר בר' צדוק כל המטיל תכלת בסדינו כו' וב"ה מחייבין אפי' תכלת דלית להו הנהו גזרות דב"ש וכב"ש קי"ל כדמוכח בסיפא דהך ברייתא והשתא ניחא דרב קטינא שלא היה לו ציצית כלל וכן תלמידיו של רבי יהודה לא היה להם כלל ציצית דסברי כב"ש ואומר ר"ת דאין לעשות טליתות של פשתן ולעשות בו ציצית אפילו מינו דכב"ש קיימא לן דפטרי והמברך מברך ברכה לבטלה[ק]:

גזירה משום כסות לילה. מדנקט סתמא דש"ס האי טעמא ולא נקט טעמא שמא יקרע משמע דקי"ל כרבי שמעון דפוטר כסות לילה בפ' התכלת (מנחות ד' מג.) וכן משמע בפ"ב דברכות (ד' יד:) דאמר במערבא לא היו אומרים פרשת ציצית בלילה אלא מתחילין דבר אל בני ישראל אמר אביי כיון דאינהו מתחילין אנן נמי מתחילין וכיון דמתחלינן מסיימינן משמע דמודו כולהו דאין מצות ציצית בלילה ולכך נשים פטורות מן הציצית ורב יהודה ורב עמרם להוו רמי תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה בהתכלת (ד' מג.) ובפרק קמא דסוכה (ד' יא. ושם) משום דסברי דהויא מצות עשה שלא הזמן גרמא לא קיימא לן כוותייהו דהא משמע שהם דווקא היו עושין ולא האחרים ובפרק קמא דקדושין (ד' לג:) תנו רבנן מצות עשה שהזמן גרמא סופר ולולב סוכה וציצית: ולימא

מסורת הש"ס עם הוספות

א) פסחים לג., ב) מנחות מ. עדיות פ"ד [מ"י], ג) [תוספתא פרק ב], ד) תרומות פ"ב מ"ב, ה) מנחות דף מא., ו) במדבר טו לט, ז) לקמן כז:, ח) [דף ל:], ט) אבות פ"ד מ"א, י) [פרק י"ב], כ) [חולין קה:], ל) חולין קו., מ) [לקמן קלה.], נ) [שם מא.], ס) [וע"ע תוספות יבמות ל: ד"ה כולהו ותוס' מנחות מ. ד"ה סדין].

תורה אור השלם

א) רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ: [דברים יח, ד]
ב) וַתִּזְנַח מִשָּׁלוֹם נַפְשִׁי נָשִׁיתִי טוֹבָה: [איכה ג, יז]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה מתוך שריחו: (ב) שם זו בית המרחץ רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו רחיצת: (ג) רש"י ד"ה הדלקת וכו' ונכשל (והולך). תז"מ ונ"ב ס"א ואוכל: (ד) תוס' ד"ה חובה לגבי רחיצת ידים ורגלים בחמין דלא הוי כל כך מצוה קרי ליה חובה ומים אחרונים:

ליקוטי רש"י

ואין לה פדיון. לתרומה אבל מלינו פדיון לקדש עד שלא קידש בכלי ותרומה אסורה לזרים אבל קדשים קלים מותרים לזרים [יבמות עג:]. להיות ניתרת לאכילת ישראל והאומר כן רשע הוא [סוכה לה:]. תתן לו. בתרומה כתיב ראשית דגנך וגו'. ולא לאורו. אפילו היא ראויה להסיק הואיל ואינה ראויה לאכילה [פסחים לג.]. ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה'. [תלמידי חכמים שבבבל] דומים למלאכי השרת. לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת וכתיב (יחזקאל ט) והאיש לבוש הבדים והכי נמי אמרינן בבמה מדליקין (שבת כה:) על רבי יהודה שהיה מתעטף ויושב בסדינים המצויצין ודומה למלאך כו' ובנדרים (דף כ:) נמי אמרינן מאן מלאכי השרת רבנן ואמאי קרי להו מלאכי השרת משום דמצויינין כמלאכי השרת במלבושים נאים [קידושין עב.]. סדין. [של] פשתן. ב"ש פוטרין. מן הציצית דלא דרשינן סמוכין למישרי כלאים בציצית האי דנקט לשון פטור וחיוב ולא נקט לשון אוסרין ומתירין משום דציצית חובה הוא לבגד ואפילו אינו לובשה ולאיסור והיתר נמי בהא תליא [דכיון] דלב"ש פטור הוי להו כלאים שלא במקום מצוה ועובר עליהם משום כלאים ולב"ה דמחייבי ליה בציצית דדרשינן (יבמות ד.) סמוכין ואין כאן משום כלאים ומותר ללובשן ובטלית של צמר נמי לב"ש אסור לעשות בה לבן של פשתן ותכלת של צמר אלא הלבן והתכלת של צמר ולב"ה מותר והאי דנקט פלוגתייהו בסדין משום דפסיקא ליה מילתיה דאין בו ציצית בלא כלאים שעיקר מצות ציצית תכלת כתיבא ביה ותכלת עמרא הוא [מנחות מ.]. [המשך בדף כו.]

גליון הש"ס

גמרא ודומה למלאך ה' צבאות. עיין קדושין דף עב ע"א ברש"י ד"ה דומים למלאכי השרת: רש"י ד"ה כרת עדיפא דאית בה תרי וכו'. עיין בהרע"ב ספ"ט דסנהדרין: תוס' ד"ה תתן לו וכו' דאין נתינה פחות משוה פרוטה. עיין גיטין דף כ ע"א תוספות ד"ה דלמא:

רבינו חננאל

מעילה והוא קרבן לפיכך אסור לאונן משא"כ בתרומה כי לא תמצא מאלו כולן בתרומ' אע"פ שהתרומה יש בה מיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו והנהנה ממנה משלם אותה וחומשה ואין לה פדיון ואסורה לזרים מה שאין כן בקודש כי השלמים מותרין לישראל שאין זרים ואם נפסלו א) יש להן פדיון אפ"ה חומרות דקודש נפישי: אמרו משמיה דרב הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה] וכן אמר רבא הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה] ב) ורב חנן אמר אפילו רחיצת ידים ורגלים בחמין חובה ממנהג של רבי אלעזר וי"א רחיצת ידים ורגלים בחמין מצוה: סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כב"ה: ותזנח משלום נפשי זו

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) ר"ל אם נפסלו ע"י מום קודם שחיטה וכ"ה בפירש"י: ב) נ"ל דכן צ"ל רב חנן משמיה דרב אמר רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה ממנהג של ר"י בר אלעאי:

רב נסים גאון

אינהו סבור גזירה משום כסות לילה. עיקר דילה במס' מנחות בפ' התכלת (דף מ) דתנו רבנן סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כב"ה וכו' רב זירא אמר גזירה משום כסות לילה:

הגהות וציונים

א] עיין בטור (מהדו' הדרת קודש) או"ח סימן רס ובהגהות והערות שם אות א שהרבה ראשונים גורסים המצויינין בנו"ן: ב] [צ"ל ר' יוחנן אמר] (גליון) ובכת"י אי' כגי' הב"ח: ג] נראה דסימן זה היינו שמות התנאים המוזכרים בברייתא רבי מאיר, רבי טרפון, רבי עקיבא, רבי יוסי, וצ"ל לפני "ת"ר": ד] נדצ"ל בשתים (מגנזי הגר"א מכת"י): ה] בר"ן כתוב בערב שבת ועיין חת"ס שדייק מרש"י שהיה בליל שבת ממש: ו] נדצ"ל סבורין ובדפו"ר סברי: ז] דיבור זה צ"ל קודם ד"ה הדלקת: פ] א"ר אליעזר ב"ר צדוק (כ"ה בגמ' שם ובסוה"ד כאן): צ] א"כ כיון דהל' כב"ה למה עושין כן שמתמיהין עליו כצ"ל מהרש"א, ובת"י אי' א"כ שמתמיהין עליו למה אסרן כיון דהלכה כב"ה (גליון): ק] בכת"י ועוד קשה לר"ת:

לימא מר מפני שהוא עף חדא ועוד קאמר חדא מפני שהוא עף ועוד גזירה שמא יסתפק ממנו ההיא חמתא דהות סניאה לה לכלתה אמרה לה זיל איקשיט במשחא דאפרסמא אזלא איקשיט כי אתת אמרה לה זיל אתלי שרגא אזלא אתלא שרגא אינפח בה נורא ואכלתה: [א] ומדלת הארץ השאיר נבוזראדן רב טבחים לכורמים וליוגבים כורמים תני רב יוסף אלו מלקטי אפרסמון מעין גדי ועד רמתא יוגבים אלו ציידי חלזון מסולמות של צור ועד חיפה: ת"ר [א] אין מדליקין בטבל טמא בחול ואצ"ל בשבת כיוצא בו [ב] אין מדליקין בנפט לבן בחול ואצ"ל בשבת בשלמא נפט לבן מפני שהוא עף אבל טבל טמא מאי טעמא אמר קרא [ב] ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי [א] בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך: גופא ר"ש בן אלעזר אומר אין מדליקין בצרי וכן היה רבי שמעון בן אלעזר[ב] אומר [ג] צרי אינו אלא שרף מעצי הקטף [ג] ר' ישמעאל אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו ר' ישמעאל[ד] בן ברוקה אומר אין מדליקין אלא ביוצא מן הפרי ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד עמד רבי יוחנן בן נורי על רגליו ואמר מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין ומה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים ומה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות ומה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא כך ולא כך אלא נפט אלא [ג] אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין ומדליקין בשמן דגים ובעטרן רבי שמעון שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט סומכוס אומר כל היוצא מן הבשר אין מדליקין בו אלא בשמן דגים סומכוס היינו ת"ק איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב [ז] ולא מסיימי [ה] תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר [ד] כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מפשתן אמר אביי ר'

רש"י

שהוא עף. ונדבק בכותלי הבית ומדליק את הבית: חמתא. חמותה[ג]: איתלי שרגא. הדלק את הנר: עד רמתא. שם מקום: לכורמים. לשון מאספים כמו כורמים עליו את הכלים לקמן בפרק רבי עקיבא (דף פח:): וליוגבים. לשון יקבים שעולרין ופולעין את החלזון להוליא דמו כדאמרן בפרק כלל גדול (לקמן דף עה.) והניחם נבוזראדן ללבושי המלך: סולמא דצור. מעלה הר וקלרה המסילה וגבוהה וקורין אותה פויילא"ה: אין מדליקין בטבל טמא. וכ"ש בטהור. ולקמיה מפרש טעמא: מה תרומה טהורה. שהיא לאכילה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך ומקמי הכי אסירה שהרי טבל במיתה לאוכלה אף תרומה טמאה אע"פ שאין אתה אוכלה אלא מסיקה אסור להסיקו בטבלו: אין מדליקין בצרי. כדמפרש לעיל ועוד כדקתני ואזיל דאינו בא מן הפרי אלא מן העץ שרף בעלמא והוה ליה כזפת ואינו נמשך. לישנא אחרינא וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר כו' לאו טעמא למילתיה יהיב אלא הכי קאמר ועוד היה אומר דבר אחר בצרי[ו]: עצי הקטף. כך שמם: מן הפרי. לאפוקי שמן דגים ועטרן וצרי[ז]: אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין בהן. כגון פסולי שמנים דמתניתין: ומדליקין בשמן דגים. ואע"ג דדמי לחלב ואינו יוצא מפרי: ובעטרן. ואע"ג דמזפת קאתי: סומכוס היינו ת"ק. רבי יוחנן בן נורי דפסיל כל הנך דמתניתין וחלב אימני בהדייהו דהוא יוצא מן הבשר ואכשר בשמן דגים: איכא בינייהו דרב ברונא. דאמר צריך ליתן לתוכו שמן כל שהוא אי נמי לאכשר חלב מהותך בתערובת שמן כל שהוא. חד מהנך תנאי סבר לדרב ברונא לחלב ניתר בתערובת אבל שמן דגים אפילו בעיניה וחד סבר שמן דגים על ידי תערובת אבל חלב כלל וכלל לא: [ה] אין בו משום שלש על שלש. לקבל טומאה בג' אצבעות: יוצא מן העץ. כמו קנבוס ולמר גפן: ומסככים בו. סוכה הואיל ואינו מקבל טומאה דאין מסככין בדבר המקבל טומאה כדילפינן במסכ' סוכה (דף יב.) מגרנך ומיקבך: חוץ מפשתן. דילפינן לקמן[י] דאיקרי עץ ומקבל טומאת נגעים אפילו אונין שבו כדלקמן[י] הלכך אין מסככין באונין:

תוספות

ולימא מר מפני שהוא עף. והא בהול על ממונו ויבא לכבות תימה דה"ל למימר אפילו בחול נמי ליתסר כדאמר לקמן דאין מדליקין בנפט לבן אפילו בחול מפני שהוא עף: חדא ועוד קאמר. וקשה לר"י דתניא בסמוך הצרי אינו אלא שרף מעצי הקטף משמע דהטעם לפי שאינו נמשך אחר הפתילה[ח] ומה הוצרך לבדות הטעם מדעתו[ז]: אין מדליקין בטבל טמא. פירש בקונטרס וכ"ש בטבל טהור ואין נראה דלא הוי כ"ש דמהיכא תיתי אלא ה"ה בטבל טהור דילפינן טבל טהור מטבל טמא מה טבל טמא אין לך בו שום הנאה של כילוי אלא מהרמה ואילך אף טבל טהור כן אבל הנאה שאינה של כילוי שרי דלא מצינו בשום מקום שיהא טבל אסור בהנאה ומהכא נמי ילפינן כהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה (יבמות פ"ז דף סו:) דהנאה של כילוי אסורה לזרים אבל שאר הנאות שרי דתנן בפרק בכל מערבין (עירובין דף כו:) למערבין לישראל בתרומה[ט]: רבי ישמעאל אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו. הא דלא קתני אלא פשתן כדקתני במתני'[י] משום דמתניתין איירי בפסול פתילות והכא איירי בפסול שמנים קשה לרשב"א דרבי ישמעאל דתני במתני' דאין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת משמע שנמשך אחר הפתילה יפה אלא דגזרינן שמא יניחנו ויצא כדמפרש לעיל[כ] והכא משמע כל היוצא מן העץ אינו נמשך אחר הפתילה ועטרן יוצא מן העץ הוא דהוא פסולתא דזיפתא כדאמר לעיל[ל]: רבי שמעון שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט. קשה לרשב"א[מ] מה בא לומר רבי שמעון שזורי דהא לרבי יוחנן בן נורי נמי מדליקין בהן מדקאמר אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין משמע דוקא הנהו אבל שמן פקועות ונפט מכשיר ועוד דנפט מכשיר בהדיא רבי יוחנן ואין לומר דרבי שמעון שזורי איירי בנפט לבן דהא אפי' בחול אמר לעיל אין מדליקין בו ואי גרסינן אין מדליקין במילתיה דרבי שמעון שזורי אתי שפיר: איכא בינייהו דרב ברונא. פירש בקונטרס דחד מינייהו סבר דחלב מהותך שרי בתערובות אבל שמן דגים אפילו בעיניה וחד סבר שמן דגים בתערובות אבל חלב כלל וכלל לא והשתא תרוייהו לא סברי בכולה מילתא כרב ברונא ולא משמע הכי ובקונטרס דחק לפי שפירש במתניתין[נ] דשמן דגים היינו קרבי דגים שנימוחו ונראה לר"ת דשמן דגים היינו שמן שבא מעינו של דג כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עג:) נגדו מגלגלתא דעינא תלת מאה גרבי מישחא ובשמן דגים מודה רב ברונא דשרי בעיניה והשתא חד מינייהו סבר לגמרי כרב ברונא: ולא מסיימי. ולא שייך הכא תנא בתרא לטפויי אתא[ס] דמוכח קצת דת"ק להחמיר מדקאמר אין לך אלא מה כו' ומדליקין בשמן דגים ובעטרן משמע דווקא הנך מדנקט לפרושי ולא פי' נמי דרב ברונא: אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מפשתן. קשה לריב"א דמשמע דפחות משלש על שלש מסככין אפי' בשל פשתן ובפ"ק דסוכה (דף טז.) אמרינן סיככה במטלניות שאין בהן שלש על שלש פסולה ותירץ דהתם איירי דבאות מבגד גדול שכבר היו ראויות לקבל טומאה אבל הכא מיירי בהנהו שלא היה בהם מעולם שלש על שלש וקשה לרשב"א דאפי' אם לא נארג בו מעולם שלש על שלש מקבל טומאה כדאמר בפרק במה אשה (לקמן דף סג:) אריג כל שהוא טמא ואין מסככין בו וי"ל דהתם מיירי כשאין בדעתו לארוג בו יותר והכא מיירי כשיש בדעתו לארוג בו יותר הלכך אם אין בו שלש על שלש טהור:
רבי

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לעיל דף כה. וש"נ], ב) [כריתות דף ו.], ג) תוספתא פרק ב, ד) לעיל דף כא., ה) תוספתא שם, ו) עיין לעיל יב. ברש"י ד"ה וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר, ז) כז:, ח) כלעיל כא., ט) [וע"ע תוס' מנחות סו: ד"ה כדי שתהא ותוספו' פסחי' לד. ד"ה מחמין נו], י) לקמן כז:, כ) כה:, ל) כ סוע"ב, מ) לעיל כד:, נ) [עי' תוס' לעיל כד: ד"ה איכא בינייהו וכו'].

רבינו חננאל

הדלקת הנר נשיתי טובה זו בית המרחץ רבי יוחנן אמר רחיצת ידים ורגלים בחמין: ת"ר אין מדליקין בטבל טמא בחול ואין צ"ל בשבת מ"ט (בתרומה) [בב' תרומות הכתוב מדבר] מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה. תניא אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא יניח הנר ויצא. אין מדליקין בצרי מפני שריחו נודף שמא יסתפק ממנו. ועוד מפני שהוא עף. רבי [טרפון] אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד. א"ר יוחנן בן נורי מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין מה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים ואנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות אין לך אלא השמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן וכן הלכה. רבי שמעון בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מן הפשתן. שבגד פשתן מקבל טומאה אפילו אין בו אלא שלש על שלש אצבעות ואין מסככין בו. ואתא אביי למימר כי

רב נסים גאון

איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי. [והוא] שמעתתא דאיתמרא בפירקא (דף כא.) חלב מהותך וקירבי דגים שנימוחו:

הגהות וציונים

א] בכריתות הגירסא רש"א הצרי אינו אלא שרף [הנוטף] מעצי הקטף ובראשונים ובכת"י הנוסח רשב"ג אומר הצרי וכו' כנוסח שבסידור: ב] בכת"י ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה (וכ"ה נכון, דק"ס) וכ"ה בתוספתא: ג] בדפוס שונצינו חמות (ונכון, דק"ס): ד] במלא הרועים הקשה דהא "עטרן וצרי" יוצא מן העץ ולמה הזכירו ראש יוסף שמבאר דברי רש"י, ועיין רש"ש שמחקו: ה] דבור זה שייך אחר ד"ה "יוצא מן העץ": ו] רש"י בד"ה אין מדליקין מיישב הקושיא בב' הלשונות, רש"ש: ז] [לפי מ"ש תוס' בחולין עה ע"ב ד"ה אנא כי האי ס"ל כו' דר"ש שזורי דוקא קאמר ולא בא להוסיף אלא רק בהנך דקחשיב בלחוד מכשיר ע"ש אין מקום לקושית הרשב"א ודע עוד דהתם בחולין הביאו תוס' במלתא דר"ש שזורי בעטרן ובנפט] (גליון):

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"ו מהלכות מעשר הל' ג טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קטז:
סז ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י:
סח ג מיי' שם הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ו:
ד מיי' פכ"ב מהלכות כלים הלכ' א:

תורה אור השלם

א) וּמִדַּלּוֹת הָאָרֶץ הִשְׁאִיר נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים לְכֹרְמִים וּלְיֹגְבִים: [ירמיה נב, טז]

ב) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק עוֹלָם: [במדבר יח, ח]

ליקוטי רש"י

[שייך לדף כה:]

גזירה משום כסות לילה. שאינה נוהגת אלא ביום דכתיב וראיתם אותו פרט לכסות לילה [ברכות יג.]. שמא יתכסה בו בלילה דפטור מציצית שנאמר וראיתם אותו והכתים פרט לכסות לילה ונמצא נהנה מכלאים שלא בשעת מצוה [מנחות שם:]. ואי קשיא כיון דמדאורייתא חייב היכי מצו רבנן לעקור דבר מן התורה ולמיפטריה מציצית משום גזירה (היא) הא אוקימנא ביבמות בפרק האשה רבה (צ:) ומשנינן דכל דבר שאמרו לך בית דין שב ולא תעשה מצות עשה זו שבתורה ורואו טעם לדבריהם אין זה עוקר דבר מן התורה דממילא מיעקר ולא איהו עקר לה בידים [שם.]. למדאורייתא שרי דכתיב (דברים כב) לא תלבש שעטנז אבל גדילים תעשה לך וגזור רבנן משום כסות לילה שפטור מן הציצית והוי כלאים שלא במקום מצוה במסכת מנחות בהתכלת (מ:) [יבמות צ:]. ותזנח משלום נפשי. שלום ביתו, והכי אמרינן לקמן ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת שבני ביתו מצטערין לישב בחשך [לעיל כג:]. צרי. שרף נוטף כדמפרש לקמן שרף [הנוטף] מעצי הקטף ושרף היינו מידי דמנטף מן העץ וקורין גומא [כריתות ו.].

[ע"כ שייך לדף כה:]

במשחא דאפרסמא. היה גדל בירחו ועל שם הריח היתה נקראת יריחו והוא פנג האמור בספר יחזקאל (כז) יהודה וארץ ישראל המה רוכליך בחיטי מנית ופנג כך ראיתי בספר יוסף בן גוריון [ברכות מג.]. ופנג. ראיתי בספר יוסף הכהן עץ אפרסמון הוא פנג והיו מלויין בירחו ועל שם ריח הטוב נקראת יריחו באלמש"א בלע"ז [יחזקאל כז, יז]. וליוגבים. חופרין בארץ רבותינו אמרו אלו ציידי חלזון [ירמיה נב, טז]. חלזון. חלזון עולה מן הים להרים וצובעין בדמו תכלת ונמכר בדמים יקרים [מגילה ו.]. תולעת שעולה מן הים אחד לשבעים שנה וצובעין בדמו תכלת [סנהדרין צא. עיי"ש בגה"ש]. החלזון מן הים הוא עולה אחת לשבעים שנה ומראית דמו דומה ליס [חולין פט.]. מסולמות של צור. מעלות הר של צור [ביצה כה:]. מעלות הר גבוה [עירובין סד:]. מסילת צור [שם פ.]. סלע הר גבוה סביב [לעלות בו לא"י] [שם כב.]. שרף. [הנוטף] מעצי הקטף ושרף היינו מידי דמנטף מן העץ וקורין גומא [כריתות ו.]. מעצי הקטף. פרוויי"ל של יער כמו שאנו עושים משל שרף [לעיל כג.]. מין אילן ואין עושה פרי אלא שרף (יוצא ונוטף מכן) והוא פריו [נדה ח. וע"ש בתוס']. צנונות. לנון. נפט. מין שמן שריחו רע כדאמרינן בסדר יומא (לט.) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך שאין אדם רוצה לסייעו. שמן דגים. מקרבי דגים שנימוחו [לעיל כד:]. ובעטרן. פסולתא דזיפתא. לאחר שיוצא הזפת מן העץ זב ממנו על ידי האור כפסולת ללול כשמן והוא עיטרן [שקורין דוזי"ט בלשון כנען] [שם כ:]. פקועות. דלעת מדברי. ולא מסיימי. אין ניכר מי אוסר ומי מתיר [שם כד:]. חוץ מפשתן. ולא קאמר חוץ מבגד פשתן משמע אף על גב דלאו בגד שלא נטוה כגון אונין או נטוה ולא נארג אין מסככין הואיל ומטמו בנגעים ואף על גב דלא מטמא בשרלים [לקמן כז:].